

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Ad Vnum Corpus Redactus

Philosophiæ R. P. Francisci De Oviedo Madritani Societatis Iesv Sacræ
Theologiæ Professoris Tomus II

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Punct. I. In quo formaliter intellectio sit conflituenda?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95526)

PUNCTUM PRIMUM.

In quo formaliter intellectio sit constituenda?

I Intellectionem esse formam superadditam intellectui creato concedunt omnes, est tamen grave inter auctores dissidium in quo consistat, an in qualitate producta, an in actione ad qualitatem terminata; an in utraque; an in actione identificata cum qualitate; an in actione termino carente; an ex suppositione, quod formaliter dicat actionem, importet passionem formaliter, vel tantum materialiter tanquam quid identificatum cum actione? Nulli ex his dicendi modis patronus deest: omnes simul cum fundamentis uniuscuiusque referam, & illum, qui mihi verior visus sit, defendendum eligam. Moneo questionem hanc specialiter institui de intellectione, quia est actio præcipua inter omnes vitales intentionales; eadem enim posset institui de quacunque sensatione, & de volitione, quia eadem omnium ratio, ideo quod de intellectione definitum sit, de sensationibus omnibus, & de volitione dictum puta.

§. I.

Duplex opinio refertur, & refellitur.

- 2** Affirmant multi intellectionem adæquate in actione consistere: hi in duplicem classem sunt divisi; quidam affirmant actionem constitutam intellectionis nulum habere terminum; ita Caietanus cum aliis Thomistis 1. p. q. 27. Alij terminum assignant, per actionem productum, nihilominus asserunt, rationem intellectionis totam sitam esse in actione. Ita P. Molin. 1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. Conimbr. lib. 3. de anima cap. 8. art. 3. q. 3. quos aliqui ita explicant, ut tantum dicendi modo sententiam hanc amplectantur.
- 3** Priorem dicendi modum passim iure optimo reiciunt omnes, implicat enim dari actionem sine termino, actio enim est fieri & causalitas, omne autem fieri, & omnis causalitas est alicuius facti causalitas; & implicat dari fieri, & causari sine re facta, & causata, quæ est terminus fieri, & conferuari, seu actionis. Hæc opinio iure ab omnibus reiecta, si loquendi modum attemperaret, mea quidem sententia optimè posset defendi, existimo enim tantum in modo loquendi discedere à sententia, quæ postea omnibus præferam, asserente intellectionem consistere in qualitate immediate per se ipsam nullā interiectā actione à principio dimanante, vel in actione identificata cum termino, quod sic ostendo: utraque opinio constituit intellectionem in entitate quadā immediate ab intellectu dimanante per suammet entitatem, ex vi cuius intellectus in actu secundo constituitur formaliter intelligens: ergo tantum differunt hæc duæ opiniones, ex eo quod una entitatem hanc essentialiter per suam entitatem ab intellectu dependentem, & nulum distinctum terminum respicientem vocat actionem sine termino; & altera eademmet entitatem vocat actionem cum termino identificatam. Neutra enim harum opinionum novam formalitatem concedit, vel negat, quam altera opinio diverso modo defendat.
- 4** Dices in re differre has opiniones, quia Thomistarum opinio asserit, illam entitatem esse puram actionem, altera verò opinio formalitatem qualitatis in illa actione cognoscit. Contrā: formalitas qualitatis ab hac opinione in qualitate constituta, in eo debet consistere, quod hæc entitas tali modo afficiat subiectum, illudque formaliter constituat intelligens, & informatum propria obiecti representatione, & imagine; sed in opinione asserente illam entitatem, in qua intellectio constituitur esse puram actionem, eodem modo afficit subiectum, illudque eadem ratione constituit intelligens, & informat tanquam representatio, & imago obiecti: ergo in re Thomistarum opinio concedit in hac intellectione, quam appellat puram actionem, formalitatem illam, quam altera opinio qualitatem appellat: ergo in nullo rei differunt, sed tantum in loquendi modo. Si dicas rationem qualitatis non consistere in modo respiciendi obiectum, pero à te, quæ sit formalitas qualitatis, quam constituit opinio, quæ docet intellectionem esse actionem cum termino identificatam? & cum illam dederis, eadem

assignabo in entitate Thomistica, quam actionem sine termino illius auctores vocant. Concludo, has opiniones tantum in modo loquendi differre, nihilominus assero graviter peccare Thomistarum opinionem contra omnem bonam philosophiam, etsi tantum in modo loquendi & hæc mea benigna indigere interpretatione, ne illius auctores in aliquem absurdum philosophandi modum explicentur.

Venio ad opinionem, quæ totam rationem intellectionis in actione constituit respiciente terminum ab illa distinctum, contra quam sic argumentatur Hurtadus disp. 6. §. 7. Viuens essentialiter dicit actionem, & passionem in actu primo, quia est principium ab intrinseco se potius mouere: ergo viuens in actu secundo dicit essentialiter actionem, & passionem actuales, & terminum. Probat consequentiam, quia viuens in actu secundo debet dicere in actu secundo id quod viuens in actu primo dicit in actu primo; sed viuens in actu primo dicit actionem, & passionem in actu primo: ergo viuens in actu secundo dicit actionem, & passionem in actu secundo. Verget: principium intellectuum constituitur in ratione principij intellectus per principium actuum in se ipso: ergo intelligens formaliter ut intelligens constituitur per actionem in se ipso: ergo constituitur per actionem, & passionem, & terminum, quia in actu primo constituitur per ordinem ad actionem, passionem, & terminum. In aliorum principijs forsitan nihil roboris haberet hoc argumentum ad probandum passionem ad intellectionem pertinere, sed ad probandum terminum ad intellectionem pertinere omnino puto esse inefficax in quacunque sententia, neque in mea respectu terminis, aut passionis habet vim aliquam. Vtrumque ostendo. Assero hoc argumentum non probare iuxta mea principia passionem pertinere ad conceptum intellectionis, quia etiam si verum sit viuens in actu secundo, seu vitam actualem debere importare in actu secundo id, quod vita in actu primo, seu principij viuendi dicit in actu primo, & hoc dicat in actu primo actionem immanentem, & per ordinem ad illam constituitur actio immanens formaliter ut immanens in mea sententia non dicit essentialiter passionem, neque viuens in actu primo constituitur per ordinem ad passionem, sed tantum per ordinem ad actionem immanentem, cuius adæquatus conceptus intelligitur ex eo præcisè, quod sit productio termini per se ipsum principij unito, quem immanentiam modum, & non alium habent sensationes corporæ respectu animi rationalis, cui sunt immanentes: ergo neque de conceptu essentiali viuentis ut sic in actu primo est ordo ad passionem, neque de conceptu essentiali vite in actu secundo est actualis passio. Constat tota solutionis doctrina ex dictis Controvers. 1. Punct. 1. & Punct. 2. §. 4. de conceptu viuentis, & Controv. 3. Punct. 1. §. 2. de virtute passiva animæ respectu suarum operationum. In aliorum sententiis, qui ad immanentiam passionem requirunt, etsi probaret argumentum hanc ad intellectionem pertinere, id nullo modo de termino convinceret, quia ad immanentiam formaliter, id tantum formaliter attinet, per quod formaliter terminus recipitur in subiecto, à quo effectivè procedit: ergo ad hanc non spectat terminus formaliter. Probo consequentiam: terminum recipi in principio, à quo procedit, dicit formaliter actiue procedere ab hoc principio, & in eodem recipi: sed præcisè per actionem, & non per terminum formaliter terminus effectivè producitur ab hoc principio, & tantum per passionem formaliter, & non per ipsum recipitur in eodem principio: ergo tantum per actionem, & passionem producitur, & recipitur terminus in principio: ergo tantum in actione, & passione tota immanentia ratio constituenda est. ergo ex eo, quod intellectio dicat formaliter immanentiam non dicit formaliter terminum productum. Illud quod dicit Hurtadus videlicet principium potens operari, immanenter constitui per ordinem ad terminum, absolute negandum est, vel saltem distinguendum, dicendumque illud principium constitui formaliter per ordinem ad actionem & passionem, tanquam ad rationem adæquatam formalem immanentiam, per quem ordinem respicit terminum non primariò, sed secundariò tanquam terminum formalem immanentiam, qui ab illa denominatur secundariò immanens, terminus enim receptus in principio, à quo fuit, immanens dicitur per immanentiam causalitatis, ex vi cuius producitur.

Argue secundò §. 62. Actio vitalis, & expressio imaginis obiecti

obiecti procedit à Deo, & Deus non intelligit per illam actionem: ergo intelligere plus est, quam agere. Respondet: intelligere esse agere per actionem immanentem, & cum eadem actio sit immanens respectu viventis, & non respectu Dei, fit eadem actionem esse intellectiorem respectu viventis creati potestis intelligere, & non respectu Dei.

7 Arguit tertio §. 63. Intellectio est potissima perfectio intellectus potentiae, quia nullum accidens est in homine perfectius: sed actio non est tam perfecta, quam eius terminus: ergo intellectio non tantum in actione, sed in termino consistit, aliàs non diceret perfectissimum accidens potentiae intellectus: terminum esse perfectiorem actionem probat, quia terminus est res, & actio est modus, modus autem imperfectior est re, cuius est modus. Multa hic inuoluuntur, quae si in re maioris momenti occurrerent, sine longo examine non admitterem, si enim verum esset dari verbum creatum distinctum ab intellectu, unde probandum esset, verbum esse imperfectius intellectu: secundò cur dici non posset actionem hanc etsi ex formalitate modi non fit aequè perfecta cum re cuius est modus, ex vitalitate intrinseca actionis, cuius ratio conuenit extrinsecè termino, excedere perfectionem rei, cuius est modus. In his non inmoror: de terminum perfectiorem esse intellectu, & assero intellectum potissimè perfici per intellectu, etsi minus perfectam verbo per specialem modum respiciendi intellectum quem habet intellectio immediate per suam entitatem, quo caret terminus intellectus, & ita etsi in se perfectior, minus subiectum perficit, quia subiectum perficitur non prae cise per perfectionem, sed per perfectionem, ut efficiens subiectum, & ita ratione strictiori, seu perfectioris modi respiciendi subiectum potest entitas in se minus perfecta magis subiectum perficere, quam alia in se perfectior.

8 Arguit quartò §. 64. Intellectio necessariò denominat obiectum cognitum: sed actio non tribuit talem denominationem obiecto: ergo non est intellectio. Minorem probat quia actio immediate versatur circa suum terminum intrinsecum, & circa obiectum quatenus est expressio obiecti, & ita non vt actio, sed formaliter vt qualitas terminum respicit. Respondet facile potest, actionem intellectum formaliter vt actionem, respicere terminum, & obiectum, hoc vt cognitum, illum vt productum per ipsam formaliter, quia cognoscere obiectum nihil aliud est, quam producere talem terminum, & ita quod formaliter denominat terminum productum denominat obiectum cognitum.

9 Aliè ergo sententiam hanc impugno. Si tota ratio cognitionis in actione consistit, terminus tantum est necessarius vt subsistat actio: ergo terminus est propter actionem, & non actio propter terminum, quod absurdum est, quia vt bene expendit P. Zuniga tract. de Trinit. disp. 1. dub. 7. nulla actio distincta à termino est propter se intentata, sed propter terminum, quod adeò certum esse affirmat, vt qui oppositum asserant videantur conceptum actionis non intellexisse. Primum antecedens sic probò: Si tota ratio intellectus in actione consistit & intellectus per actionem fit adequatè formaliter intelligens: ergo terminus talis actionis non constituit intellectum formaliter intelligentem: ergo tantum requiritur vt sit actio. Rem confirmo, & explico: suppone per impossibile dari hanc actionem sine termino, vel illam mente à termino praescinde, & intellectum considera actione tantum affectum, tunc praecise per actionem erit intelligens: ergo terminus tantum requiritur vt sit actio, ex vi cuius intellectus constituitur intelligens.

10 Dices, terminum requiri vt sit idolum, & verbum obiecti. Contra: hoc idolum, seu verbum non requiritur, vt intellectus in illo tanquam in obiecto prius cognito cognoscat obiectum. Ostendam enim num. 41. tale verbum non requiri respectu intellectus creati, neque vt per illud constituitur intelligens, iam enim supponimus per actionem ab illo distinctam constitui formaliter intelligentem: ergo nullo modo requiritur. Dices requiri, vt intellectus loquatur, loqui enim dicit productionem verbi; quod si non producatur, intellectus non loquetur; implicat enim loqui sine verbo. Intellectu omnino muto contentus esse, dum apprimè intelligere, ad quid enim intellectus loquax desiderandus est; vel quæ necessitas est constituendi intellectum creatum ita loquentem per verbum distinctum à cognitione: cum intellectus creatus tantum ad sui

Franc. de Oniedo, Philosoph. Tom. I. I.

perfectionem indigeat obiecti cognitione, quæ posita, quodcumque verbum aliud distinctum superfluum est in creaturis. Quod si in diuinis per cognitionem notionalè Patris producatur Verbum distinctum à principio producente vt quod, videlicet à Patre, ideo est quia Pater non tantum est potens intelligere, quatenus potest percipere obiecta, quod est commune omnibus tribus personis, sed est potens intelligere notionaliter, producendo Verbum consubstantialitè ipsi Patri producenti eiusdem essentiae cum illo, habens tamen diuersam personalitatem. Cognitionem enim notionalis Patris est communicatio essentiae, quæ est in Patre, & productio personalitatis constituentis secundam personam Trinitatis distincta à paternitate. Quod altum, & inscrutabile mysterium subsistere nequit sine Verbo distincto à Patre producente, quod sit terminus cognitionis notionalis Patris: in creatis verò nulla est ratio, quæ cogat, imò neque permittat verbum aliquod assignari productum per cognitionem formalem, quod ad rationem formalem cognitionis non pertineat.

§. II.

Duplex alia sententia rejicitur.

Docent alii rationem formalem intellectus totam sitam esse in qualitate per actionem productam. Ita P. Vasq. 1. p. disp. 112. cap. 4. num. 13. & 1. 2. disp. 9. num. 16. P. Suarez 1. p. tract. 3. lib. 16. cap. 6. num. 7. P. Zuniga tract. de Trinit. disp. 1. dub. 4. P. Val. tract. 1. disp. 6. q. 5. punct. 1. P. Arriaga disp. 6. sect. 2. subsect. 4. & alii quam plurimi ex antiquis apud Conimbr. quos etiam nonnulli pro hac sententia interpretantur. Totum fundamentum huius sententiae desumitur à paritate aliarum qualitatium, quia sicut esse album, vel esse sanctum non dicit formaliter actionem, sed ipsam qualitatem, ita esse intelligens qualitatem & non actionem debet dicere. Debile argumentum, facile enim quisque respondebit esse album, & esse sanctum consistere in qualitate, quia subiectum esse album, aut esse sanctum non dicit subiectum viuere, quod dicit esse intelligens, & ita concretum hoc intelligens importare actionem, quam non important alia concreta veluti album, & sanctum.

Hæc argumenti solutio prima fit huius sententiae impugnatio. Intelligere est viuere: viuere dicit actionem: ergo intelligere dicit actionem. Respondet Zuniga & Arriaga: intellectum esse vitam intentionalem, & hanc non importare actionem, sed representationem obiecti. Ex quo inferit Arriaga per qualitatem hanc insulam à Deo casu quo infunderetur, intellectum esse constituendum in actu secundo viuentem, & illam vitam in actu secundo esse dicendam. Solutio hæc impugnanda est ex his, quæ dixi Controuerf. 2. Punct. 1. ubi probaui viuens in actu primo esse principium operationis, & vitam in actu secundo operationem includere. Neque leuis impugnatio sumitur contra hunc modum constituendi vitam sine operatione ex Trident. sess. 6. can. 4. ubi damnatur qui dixerit in iustificazione nostra liberum nostrum arbitrium nihil operari, sed veluti quoddam inanimatum instrumentum moueri. Quibus verbis Concilij Patres censere videtur, idè esse non operari, ac se habere veluti inanimatum instrumentum nullà prorsus vitam fungens, & consequenter vitam in actu secundo formaliter includere operationem. Latius eandem sententiam impugno à n. 18. ubi probabo intellectum formaliter actionem includere. Placet notare contra nonnullos huius sententiae sectatores intellectum constituisse adequatè in qualitate, & postea definisse intellectum non esse constituendum intelligentem, si Deus illi absque vlla propria actione hanc qualitatem infunderet; quod sic impugno. Intellectus formaliter vt intelligens tantum dicit formaliter qualitatem illi unitam: ergo implicat qualitatem illi esse unitam à quocumque principio procedant vnio, & qualitas; & intellectum non esse formaliter intelligentem, sicut implicat albedinem esse unitam ligno, & lignum non esse album. Si neges primum antecedens, discedis à tua sententia, & illo negato te fortiter impeto. Intellectus formaliter vt intelligens includit aliquid præter qualitatem illi unitam: ergo tota ratio formalis intellectus non consistit in qualitate, quia intellectus formaliter vt intelligens tantum includit id, in quo formaliter intellectio consistit.

13 Recens quidam ingenio nobilis, qui totam rationem intellectionis in qualitate constituebat, ut defenderet hanc à Deo infusam absque ulla intellectus actione, non constituere formaliter potentiam intelligentem, dixit actionem esse causalitatem, mediâ qua qualitas illa constituit formaliter intellectum intelligentem, quâ ablata, non præstat suum effectum, sicuti albedo, quæ est ratio formalis constituens album, non tale subiectum constituit, quovisque sit unita, etiam si subiecto sit inherens. Huic menti patrocinari vult Patrem Molina 1. p. q. 12. a. 2. disp. 1. concl. 3. & a. 5. disp. 1. quibus in locis expressè docet quod etiam si Deus produceret visionem, & intellectionem in mente mea intellectu efficienter non operante, non intelligerem per illam: atque eodem art. 5. referri à Patre Molina, Caietan. Capr. Ferrar. & Sor. asserentes, quod licet Deus sine lumine gloriæ posset facere rem illam, quæ dicitur visio, non tamen posset efficere, quod intellectus videat per illam, intellectu non concurrente cum homine, quia sine hoc intellectus non habet vim operandi. Ex quibus inferat aptè hos Doctores dixisse intellectionem non præstare suum effectum formalem sine actione, quia sentiebant hanc requiri tanquam causalitatem, mediâ qua illum communicet.

14 Propter testimonia Patris Molina locis supra citatis, illum retuli a. 2. pro sententia asserente intellectum in actione consistere, licet aliter alij eundem interpretentur, reliquos Doctores ex P. Molina relatos omnes auctores adducunt pro sententia constituente intellectionem in actione, ideo existimo nullum huic dicendi modo favere, neque in aliquis mentē venisse: illum sic propugnat illius auctor. Si homo liberè eliceret actum contritionis seu qualitatem illam, in qua talis actus constituitur, & Deus impediret unionem qualitatis cum anima, præcisè ex eo quod illa eliciisset, mereretur ergo præcisè per actionem qualitatis, & non per unionem homo constitueretur formaliter deestans peccatū, ex cōplacencia Dei: ergo per actionem, & non per unionem qualitas illa præstat suū effectum formalem. Facilius hac ratione probari potest actionem esse rationem formalem amandi, & per illam constitui voluntatē formaliter amantē, quā id, quod intendit arguens: admissio enim antecedenti, facile negari poterit consequentia, & dici in illo casu hominē constitui amantē per actionem tanquā per formā, & ita seclusā unionem qualitatis formaliter Deum amare, & deestari peccatū ex cōplacencia Dei. Dedi solutionem hanc, ut ostendā rationē adductā inefficacē esse, quid verò in illo casu cōtingeret, præcisè accipe. Casu quo actus contritionis adquatē cōsisteret in qualitate, & hæc produceretur à voluntate, & illius unio impediretur, homo mereretur per exercitiū suæ libertatis, non tamē consequeretur id, quod præstat contritio per modū formæ, ac proinde ex vi contritionis non unita non euaderet formaliter iustus.

15 Censeo ad defendendum totam rationem intellectionis consistere in qualitate, & hanc sine actione viventis à Deo infusam, suum effectum formalem non præstare, non posse alium aptiorem inveniri dicendi modum, præter hunc, quem acutè prædictus Neotericus excogitavit. Verumtamen ad rem veritatem destitutam defendendam mirum non est aptum modum non inveniri, ideo neque hunc probo, sed iam impugno. Effectus formalis alicuius formæ, ut sæpè dixi, præcipuè in Physic. Controv. 8. Punct. 3. S. 1. nihil aliud est, quā totum resultans ex forma, & ex subiecto, sed hoc totum necessariò resultat ex unione inter subiectum, & formam, & non ex actione: ergo id, medio quo qualibet forma suum effectum formalem fortitur, est unio, & non actio, & sicuti implicat dari formam unitam subiecto quin resultet totum: ita implicat formā esse unitam subiecto quin resultet effectus formalis. Respondent prædicti recentiores, diversam esse rationem de his formis, ac de aliis, quia cum istæ vitales sint, mirum nō est suum effectum formalem non præstare sine actione, in qua consistit vitalitas. Hoc est totum fundamentum quo prædictus dicendi modus adstruitur, quod sic evertat, & rationem disparitatis impugno. Intellectio formaliter ut intellectio, vel includit intrinsecè tanquam quid pertinet ad illius constitutum vitalitatem: vel non includit illam intrinsecè, sed tantum illam extrinsecè supponit, vel ab illa dependet. Si illam extrinsecè tanquam quid præsuppositum, vel aliquid, à quo depēdet, includit, extrinsecum illud neque tanquam ratio formalis, neque tanquam causalitas requireretur ut intellectio der suum effectum formalem, sed ut existat intellectio eo modo, quo requiritur ad suum

effectum formalem præstandum distinctum à vitalitate, quia vel esse non poterit sine illo præsupposito extrinsecò, ut defendit P. Valsq. qui asserit, qualitatem distinctam ab actione adhuc de potentia dei absoluta non posse produci à Deo sine actione propria intellectus: vel si semel existeret, suum effectum formalem præstaret, sicuti si per impossibile albedo existeret unita subiecto sine dependentia à Deo, illud subiectum constitueret album, quia etiam dependet essentialiter à Deo ad suum effectum formalem præstandum, eatenus dependet ad hunc effectum, quatenus dependet ad existendum cum unione, et si semel daretur existens cum unione sine dependentia. Si dicatur intellectionem formaliter, & intrinsecè includere vitalitatem tanquam quid pertinet ad sui constitutum, ratio vitalitatis pertinebit ad hoc concretum intelligentium tanquam forma, & tanquam formalis ratio non tanquam causalitas: ergo si vitalitas in actione consistit, hæc tanquam forma, & tanquam informatio ad hoc concretum intelligentium pertinebit.

P. Hurt. disp. 6. sect. 1. subf. 1. docet intellectionem includere actionem, passionem, & qualitatem productam per actionem. Huius sententiæ præcipuum fundamentum est, intellectionem esse exercitium vitæ, & hoc dicere essentialiter actionem, & passionem, deinde esse representationem obiecti, ac proinde includere qualitatem per actionem productam, quæ est imago obiecti. Impugnari à n. 5. vsque ad 8. rationes, quibus contendebar probare fuisse, intellectionem præter actionem, includere passionem & qualitatem, & statui ex locis ibi citatis, passionem non requiri ad immanentiam: modò iterum arguo ad hanc excludendam à ratione intellectionis. Passio tantum potest requiri, ut terminus per illam productus communicet suum effectum formalem subiecto, & ut constituat intelligentis principium, à quo fluit, sed totum hoc potest fieri sine passione: ergo passio non requiritur ad intellectionem. Probo minorem: forma non communicat suum effectum formalem mediâ passione, sed mediâ unione: ergo ut intellectus constituitur intelligens, non requiritur passio, sed tantum unio rationis formalis imaginis, seu representationis vitalis imbibitæ in natura intellectionis.

Deinde non placet, intellectionem constitui in duabus entitatibus distinctis: quod sic impugno. Qualitas secundum hanc sententiam est representatio obiecti: ergo per qualitatem obiectum est representatum formaliter, & expressè intellectu: ergo per qualitatem intellectus est formaliter intelligens. Negabis posteriorem consequentiam, quia intellectum esse intelligentem non solum dicit habere expressam representationem obiecti, sed actionem ex vi cuius representatio ab illo procedat. Contrā: si ratio procedens ab intellectu in ipsa intellectione distinguitur à ratione imaginis, & representationis, frustra productio imaginis requiritur ad rationem intellectionis, quia intellectio nihil aliud est, quā intellectus realis representatio obiecti, & qualitas illa distincta ab actione constituit obiectum representatum & intellectum informatum tali representatione, quod est formaliter intelligentem constitui: ergo tota ratio imaginis & representationis in qualitate distincta ab actione consistit. Ergo in eadem sita erit tota intellectionis ratio. Dices, præter representationem requiri actionem ad rationem formalem intellectionis, quia hæc includit vitam in actu secundo, quæ in actione consistit. Contrā sic infurgo: nullum est fundamentum ad tribuendam strictiorem, & magis intrinsecam vitalitatem actioni, quā imaginis, seu speciei expressæ: sed secundum hunc dicendi modum constituitur imago, & species expressa distincta ab actione, in qua constituitur vitalitas & tantum dicitur imago, & species expressa vitalis, quia est terminus vitalis actionis: ergo eadem ratione poterit dici intellectionem omnino indistinctam esse ab specie expressa, & dici vitalem ex eo quod sic terminus actionis vitalis: nullum enim caput invenitur, cur eadem vitalitas eodem modo sumpta, quæ speciei expressæ tribuitur, intellectioni sufficiens non sit.

Alij dicunt intellectionem consistere formaliter in qualitate, connotare tamen actionem ab intellectu procedentem. Contra hos connotatores fusè disputo in metaph. controu. 9. punct. 4. & passim multis in locis, modò rationē quamdam, quæ impugnandi sunt breviter attingo. Actio quæ pertinet ad intellectionem tanquam quid connotatum, vel est pars essentia intellectionis, vel non: Si est pars essentia, apertè defendis intellectionem dicere actionem, &

& terminum: si non est pars essentiae, totam rationem intellectus in actionis termino constituit: ergo posito termino intellectus constituitur formaliter intelligens. Iterum repetis esse quid essentiale tanquam connotatum. Iterum incho: Actio ita in connotato sumpta, vel est constitutiva intellectus, vel non alio modo, illud, in connotato est additum diminuens seu destruens rationem essentiae; vel contrahens? si contrahens, ratio intellectus constituitur in actione & termino, si diminuens, intellectus essentia adaequata in termino constituta est: ergo hic dicendi modus coincidit in aliquem ex iam impugnatis.

§. III.

Propria sententia.

19 **P**lacet prae omnibus sententia, quae asserit intellectum consistere in qualitate seipsa immediate pendente ab agente per actionem secum identificatam nulla alia superaddita interiacciente. Pro hac sententia refero Scotum, Durandum & Gabrielem, asserentes apud P. Suarez, de anima, c. 5. n. 30. nulla actione cognoscitiva produci terminum ab illa distinctum, pro eadem adduco Thomam, asserentem intellectum esse actionem sine termino, quorum sententiam ab hac non discrepare testatur Arriaga d. 1. p. 6. sect. 2. subsect. 3. n. 28. eandem ut probabilem libris de anima docuisse testatur P. Ripalda disp. 23. sect. 8. n. 43. eandem plures recentiores ingenio acres amplectuntur. Traditur haec sententia expressè à Philosopho 9. Met. c. 2. text. 31. & clariùs cap. 4. text. 16. ubi similes operationes vitales vocat usum, asseritque omni termino carere, & differentiam adducit inter adificationem & visionem, quod in adificatione praeter ipsam actionem adificandi datur adificium; seu domus adificata. tanquam actionis terminus; in visione autem praeter ipsam actionem nullus alius terminus reperitur ex vi actionis productus, quod rursus explicat dicens, actiones, quarum terminus est distinctus, transeuntes esse, illas verò quae terminum distinctum non habent, esse immanentes, & has esse visionem, speculationem, & vitam, hoc est, vitam in actu secundo, seu actionem vitalem, quae proprie est vita; vita enim in actu primo principium vitae, potius quam vita dici debet. Philosophum auscultate: Cum autem quorundam quidem ultimum sit usus, ut usus visio, & nihil praeter hanc aliud à vita fiat opus, à quibusdam verò fiat aliud, ut adificationis domus praeter adificationem: nihilominus tamen illis quidem finis, hic verò magis finis potentiae est, adificatio namque in adificatione finit & est cum domo. Quorumcumque itaque aliud quiddam praeter usum est id, quod sit, hominum actus in eo quod sit est: ut adificatio in eo quod adificatur, & contextio in eo quod contextitur. Similiter, & de aliis omnino motus in motu. Quorum verò non est aliud quiddam opus praeter actionem in ipsismet actio est, ut visio in vidente, & speculatio in speculante, & vita in anima. Nullis verbis clariùs praedictam sententiam poterat tradidisse Philosophus.

20 Eandem sententiam doceri à Doctore Angelico suadet testimonium descriptum ex opusculo quarto, tractatu de praedicationis, capite de actione: Similiter intelligere (verba sunt Angelici Doctoris) & sentire, sunt actiones immanentes, quia dicunt actum intelligendi, & sentiendi, esse actum in intelligente vel sentiente: haec autem actio immanens non est de praedicatione Actionis. In Angelicus Doctor constituit intellectum in actione, quam relegat à praedicatione Actionis, non alia de causa, nisi quia est identificata cum termino, ac proinde non est via inter terminum productum, & principium producendi. Sic interpretor testimonium Angelici Doctoris 1. part. quaestione 34. artic. 1. ad 3. Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam: in qua nulla ratio originis importatur, sed solum informatio quaedam in intellectu nostro: propterea intellectus noster sit in actu per formam rei intellectam. Excludit Divus Thomas ab intellectione rationem originis; nomine autem originis intelligit actionem à termino distinctam, non verò cum illo identificatam; constat enim ex praecedenti testimonio sanctum Doctorem constituere intellectionem in actione, quod etiam in eodem articulo testatur immediate ad secundum: non enim intelligere significat actionem ab intelligente excurrentem, sed in intelligente manentem. Hac ratione rectè consonant omnia testimonia

Francisc. de Quiedo Philosoph. Tom. I. I.

Angelici Doctoris, quia in hoc articulo ad tertium dicit intellectionem non importare originem, hoc est, actionem superadditam, cuius fundamentum dederat ad secundum, ubi dixerat intellectionem importare actionem immanentem, quam putat non distingui à termino; ideo illam reiecit à praedicatione Actionis opus. 4. citato.

21 Hanc conclusionem probant rationes omnes adductae pro aliis sententiis, quae enim petitur ex vitalitate actionis, quae est exercitium vitae, ac proinde actio probat intellectionem debere includere actionem, quod affirmo; non potest autem ex hac ratione inferri actionem hanc à termino distinguendam esse, quod inficior. Deinde ratio desumpta à representatione, & imagine, quae qualitati cōuenit, non probat, qualitatem hanc fore ab actione distinguendam, ac proinde nihil contra meam sententiam probat, imò eam stabilit, quia cum hac ratione probetur intellectione qualitatem importari, & ex alio capite confleret simul importari actionem, & iam impugnauerim sententiam constituentem intellectionem in qualitate & actione distincta, necessario concludendum est consistere in actione identificata cum termino, seu cum qualitate producta. Confirmatur eadem conclusio: intellectio est quaedam representatio, & imago obiecti, & non quaecumque representatio eorum, sicuti imago Caesaris in tabula, sed viuo modo tanquam perceptio, & caprio, seu apprehensio obiecti: ergo est representatio quaedam, quae intellectus apprehendit obiectum & illud quasi manu capit, per exercitium quoddam vitale: ergo est imago importans actionem quae apprehensio, & caprio est propriissimum vitae exercitium. Item intellectio dicit imaginem, quae imbibit animae attentionem, imaginatio enim formaliter dicit animi attentionem, sed attentio formaliter dicit conatum, & actionem: ergo intellectio dicit imaginem quandam intrinsecè inuolutam actionem, ergo dicit quandam actionem earentem termino distincto; actio enim intellectiva, quae inuoluit secum identificatam rationem imaginis, nullum potest habere terminum, quem ipsa respiciat.

22 In amore, de quo eadem est ratio ac de intellectione, speciale instituitur argumentum ad probandum in actione consistere, ex quo inferemus talem actionem carere termino, quia in illa tota ratio amoris sita est. Argumentum ita procedit. Cognitio in omnibus sententia praerequitur ad amorem, sed cognitio tantum requiritur ad actionem voluntatis: ergo in hac actione consistit ratio amoris. Probo minorem: cognitio ex parte intellectus requiritur, ut voluntas valeat se determinare ad obiectum amplectendum: ergo requiritur ad determinationem voluntatis: sed determinatio voluntatis consistit in actione, per quam ex actu primo reducitur ad actum secundum: ergo cognitio requiritur ad actionem voluntatis: ergo in actione consistit amor, ad quem cognitio praerequitur. Hac etiam ratione optime assignatur ratio formalis amoris, cui primario, & in se competat esse exercitium libertatis, quia hoc exercitium in actione consistit: ergo ad hoc ut amor sit exercitium libertatis, in ipsa actione constitui debet, per quam voluntas constituatur amans, quae cum per se ipsam hunc praestet effectum, nullo alio indiget termino, cui nullum superest munus, quod exerceat respectu libertatis, quae per actionem formaliter amans constituitur.

23 Neque in hac actione identificata cum ratione imaginis, & expressionis obiecti, in qua sita est intellectio adhuc intellectu praescindi potest ratio imaginis, à ratione actionis, quia ut modo dicebam, est quaedam imago viuo modo per modum captionis, & exercitij principij viuentis, quae formalissimè dicit actionem. Secundo ratio ipsa imaginis, sicuti quaelibet alia formalitas creaturae essentialiter per se ipsam dicit respectum ad principium effectuum per exigentiam dependentiae, cum qua connexionem habeat, seu per dependentiam actualem secum identificatam: sed haec ratio imaginis non potest dicere respectum per exigentiam dependentiae superadditam, cuius est incapax, quia illud, quod realiter per se dependet, non potest adhuc formaliter habere exigentiam dependentiae superadditam, non enim potest formaliter exigere id, quod realiter habere nequit: ergo talis ratio imaginis dicit respectum ad principium tanquam quid per se ipsum ab illo dependens: ergo inuoluit formaliter rationem dependentiae, & actionis. Confirmatur: In omnibus formalitatibus, quae dependent

dependent media actione, non distinguitur ab ipsis formalitatibus exigentia dependentia ab ipsa formalitate exigente, quia eadem per se ipsam terminat dependentiam, quam non potest terminare: ergo in his entitatibus quae dependent sine actione superaddita praescindi nequit formalitas, ipsaeque dependet ab ipsa dependentia.

24 Ex his inferitur intellectionem includere saltem materialiter, & identice passionem, & unionem, quia utraque identificatur cum qualitate; assero tamen unionem non pertinere ad intellectionem solum tanquam quid materiale identificatum cum qualitate, sed tanquam causalitatem, seu informationem qualitatis, quia ad hoc ut forma communicet suum effectum formalem subiecto, necessarium est illi esse unitam, vel media unionem superaddita. Unde intellectio, seu sensatio materialis, quae efficienter ab anima producitur, & recipitur in materia tanquam in causa materiali, necessarium est animae unitae, quia illam formaliter sentientem constituit tanquam vera forma. Itaque sensatio triplicem habet respectum ad animam, effectus producti per se ipsum, seu actionis identificatae cum termino; & formae informantis; & informationis. Ex his respectus actionis, & respectus formae pertinent ad rationem formalem, sensationis; posterior vero respectus est causalitatis, media qua formalis ratio sensationis suum effectum formalem animae sentienti communicat. Praeter hos respectus, inest conceptus passionis intellectioni, & sensationi viventis anima materialis, qui respectus identificatus est physice cum ipsa ratione formalis intellectionis, seu sensationis, formaliter tamen ad illam non spectat, quia passio non requiritur, ut actio identificata cum termino unito per se ipsam principio, immanens sit, ut contra Hurtadum dicebam n. 5, neque ut forma suum effectum formalem praestet subiecto, ut fert communis sententia.

25 Dices eodem modo posse defendi intellectionem tantum includere materialiter actionem, quia intellectio tantum dicit formaliter representationem in intellectu, ad quam ratio formalis actionis impertinens est. Resp. intellectionem formaliter includere ipsam actionem, quia non est representatio utriusque, sed representatio viuo modo, quae formaliter dicit actionem, ut probabam n. 20. & quia ratio formalis representationis in cognitione non distinguitur adhuc formaliter à ratione formali actionis, ut dicebam n. 22.

S. IV.

Argumenta soluta.

26 Argumenta, quae possunt fieri contra actionem termino identificatam, solvenda sunt ex doctrina tradita in Physic. Contr. 12. Punct. 1. ubi probavi possibilem esse actionem identificatam cum termino; quae specialiter in hac materia fieri possunt breuiter proponam & solvam.

27 Obiicies primò: Intellectio diuina non importat actionem; ergo neque intellectio creata. Probo consequentiam: Intellectio diuina, & intellectio creata conueniunt in ratione intellectionis: ergo eo ipso quod intellectio diuina actionem non includat, non illam importabit ratio communis intellectionis abstrahens ab intellectione creata, & increata: ergo neque illam importabit ratio intellectionis creatae. Probo consequentiam: intellectio creata sufficienter distinguitur ab increata, ex eo quod intellectio creata sit ab alio; sed hoc quod est esse ab alio non dicit identitatem actionis cum termino; ergo intellectio creata in ratione intellectionis creatae non dicit identitatem actionis cum termino. Idem argumentum retorqueo in omnem sententiam; primò in sententiam, quae constituit intellectionem in termino distincto ab actione: Intellectio quatenus abstrahit à creata & increata, non dicit terminum distinctum ab actione; intellectio creata formaliter ut distincta ab increata tantum dicit esse ab alio; sed hoc quod est esse ab alio non dicit distinctionem termini ab actione, per quam est ab alio; ergo intellectio creata, ut intellectio creata est, non dicit distinctionem termini ab actione. Clarids idem argumentum retorquetur in opinionem constituentem intellectionem in actione, & termino, quia hoc quod est esse ab alio, per quod differt intellectio creata ab increata, non dicit aggregatum actionis & termini: ergo intellectio creata, ut intellectio creata est neque secundum rationem communem intellectionis, neque secundum rationem specialem intellectionis creatae dicit ag-

gregatum actionis, & termini. Facile posset respondere praedicto argumento, de ratione intellectionis ut sic esse non dependere à principio media actione, quod conuenit rationi communi intellectionis creatae, & increatae, deinde de ratione intellectionis creatae esse dependere ab alio aliquo modo, & consequenter esse dependere per se ipsam, quia habet ex praedicto communi non dependere media actione distincta & ex praedicto speciali per se ipsam, cum nullus alius dependendi superest modus.

Hac ratione sufficienter praedictae obiectioni satisfactum, nihilominus placet aliam reddere quae ex ipsis doctrinae visceribus desumatur. Dixi Controv. 12. Punct. 4. de ratione actionis vitalis esse operationem, & hanc Deo competere, quia cum Deus intelligit, & amat intentionaliter operari dicitur, & ita dico modò de ratione intellectionis abstrahens ab intellectione creata, & increata esse operationem, & hanc contrahi in intellectione diuina ad operationem quandam identificatam cum ipso operante, quae actio dici nequit, quia non est ratio dependendi, neque per illam effectus aliquis dependet, & ita causalitas efficientis dici nequit, neque actio, quae essentialiter est efficientis causalitas. In intellectione creata ratio operationis, quam dicit praedictum commune intellectioni creatae, & increatae, necessarium contrahitur ad operationem quandam distinctam ab agente, quae essentialiter est causalitas, & dependentia, seu actio, quia non potest dari operatio creata identificata cum principio operante, & ita omnis intellectio creata est actio; & intellectio vero increata est specialis operatio contrahens rationem communem operationis, quae abstrahit ab operatione identificata vel distincta cum principio operante. Rogabis cur intellectio & volitio diuina dicantur operationes? Resp. intellectionem diuinam esse operationem intentionalem (idem de volitione intellige) quia est per quod formaliter Deus se determinat ad intelligendum, quae determinatio est exercitium vitae, & operatio Dei se determinantis, & cum per suam entitatem se possit determinare per suam entitatem nullo alio superaddito potest immanenter operari. In creaturis vero cum omnis determinatio necessarium sit futura per aliquid superadditum, hinc fit non posse per se ipsas operari, quia operatio includit determinationem, & sicut determinatio est superaddita cuiusque creaturae se determinanti, sic & operatio; & ita in creatura distinguuntur operatio ab actione, & dependentia. Ex hoc principio similiter inferitur cur intellectio creata actionem importet, quia omnis intellectio includit determinationem, quae est exercitium vitae, & Deus potest se determinare adhuc ad actionem, ad quam est indifferens, & liber per suammet entitatem, sine alio superaddito, creatura vero non se valet determinare absque aliquo superaddito, & ita Deus operari potest per se ipsum sine operatione ab ipso realiter distincta, creatura vero non potest operari nisi per operationem ab illa distinctam, quae est actio, & quia intellectio creata dicit operationem creatam, quae necessario distinguitur realiter ab operante, dicit actionem, quae nihil est aliud quam operatio distincta realiter à principio.

Obiic. 2. Per actionem praecise constituitur principium intellectuum viuens vitam rationalem; ergo de ratione intellectionis tantum est actio, & non terminus. Probo antecedens: illa actio esset immanens ratione termini, & non esset simplex emanatio, & nihil posset in illa considerari ad vitalitatem: ergo esset actio vitalis: ergo pertinet ad aliquam vitam speciem, non ad vegetatiuam, aut sensitiuam; ergo ad rationalem; ergo ex vi illius actionis principium intellectuum viueret vitam rationalem; ergo non pertinet ad vitam rationalem in actu secundo terminus: ergo neque ad intellectionem, quia recte conceptus intellectionis clauditur in ratione illa quae formaliter est in actu secundo rationalis vita. Respondco: Antecedens illud: Per actionem praecise constituitur principium intellectuum in actu secundo viuens vitam rationalem, posse intelligi de actione realiter à termino distincta, vel de actione realiter identificata cum termino, & formaliter ab illo praecisa. Si hoc posteriori modo intelligatur, negandum est suppositum in antecedenti subsumptum, videlicet conceptum specialem huius actionis sub determinata specie constituitur à termino distinctum; iam enim probavi numero 22, non posse in intellectione per se ipsam à termino procedente distinguere conceptum specialem actionis à conceptu termini, seu expressionis, vel imaginis per

per se dependentis: si antecedens intelligatur de conceptu metaphysico actionis respicientis terminum distinctum: similiter negandum est suppositum assumptum in antecedenti, quia dari nequit actio intellectiva respiciens expressionem, & imaginem intellectualem ad intellectiorem spectantem distinctam ab ipsa actione, & ita dari non potest conceptus metaphysicus talis actionis, quia repugnante physica entitate repugnat metaphysicus conceptus ab illa abstrahendus, cum nihil sit à quo abstrahatur, & ita quidquid metaphysice concipiatur, erit purum figmentum. Addo casu, quo posset præcendi sue physice siue metaphysice actio intellectiva ab expressione, & imagine intellectuali, quæ talis actio respiceret, intellectiorem distinctam esse inadæquatè à vita rationali, quia ratio vitæ in actione adæquatè consisteret, & ratio intellectiōnis præter actionem, includeret termini conceptum.

30 Obiicies tertio: Sequi ex nostra sententia intellectiōnem non esse rem, sed modum intellectus; quidem ab illo separari non posset adhuc de potentia Dei absoluta. Consequens videtur absurdum, quia est contra perfectionem intellectiōnis habere rationem modi, cum aliæ qualitates longè illa imperfectiores sint res, sicut calor, & frigus; & conceptus rei, conceptu modi perfectior sit. Nonnulli consequentiam negant, asserunt enim illa, quæ titulo dependentiæ à principio effectivo separari nequeunt, non ex eo quod ita cum illo sint conexa rationem modi trahere, aliis quilibet effectus Dei esset rationem Dei cum essentialiter ab illo dependeat, & ab illo separari non posset, & præcipuè Angelus creatus nullà obiecta actione, quem possibilem esse defendit communis sententia, & tamen nullus dicit Angelum esse modum Dei. Placeret solutio si intellectio tantum esset affixa intellectui titulo dependentiæ actiue; verumtamen cum eandem affixionem habeat titulo passivæ inhesionis, & titulo informationis, quæ per se ipsam intellectum informat, ita ut si per impossibile posset non dependere ab illo actiue neque passivè, non posset ab intellectu separari tanquam à subiecto informationis, difficile est conceptum modi intellectiōnis non tribui. Ideo respondeo nullū fore inconueniens rationem modi intellectiōni conuenire, quidquid sit de veritate rei, quæ ad hanc questionem non spectat, quia etiam si qualitates aliæ habeant cōceptum rei, & hic perfectior sit conceptus modi, intellectio habet alia prædicata, ratione quorum longè exsuperat excessum conceptus rei, qui aliis imperfectioribus qualitatibus, & non intellectiōni competit. de hac re latè Hurt. disp. 6. §. 134. de qua ego in Metaph. Controv. 4. Punct. 5. ubi essentiam modi definiam, modò enim ad præsentem questionem parum spectat cognitio- nem dici rem aut modum.

31 Obiicies quarto: Sequi ex nostra sententia habitus non concedi ad facilius operandum, sed ad simpliciter operandum, quia intellectio, quæ ab habitu pendet cum per se dependeat, non potest ab alio de potentia Dei absoluta non dependere. Hoc argumentum pugnat contra omnes, qui asserunt actionem ad intellectiōnem pertinere, siue simul cum qualitate distinctam, siue cum termino identificatam, ac proinde ab illo abstinuisse debebat Hurtadus, quod cum videret, asserit n. 50 ipsum non docere habitus concurrere actiue, & ita in ipsum hoc argumentum adduci non posse. Porro Hurtadus poterat hoc argumentum simul cum aliis, quibus probat habitus actiue non concurrere, adducere contra illos, qui habitibus concursum actiue tribuunt, & propriam sententiam illesam tueri. Respondeo, hanc obiectiōnem opportunitatem habere locum, si fiat contra habituum concursum; ideo dum de habitibus disputem Controv. 13. illam adducam & solum Punct. 4. placuit tamen illam hic attigisse, ne viderer quidquam, quod ad hanc questionem partim spectat non prudens, omittere.

§. V.

Nonnulla expediuntur de intellectu.

32 Secundum sententiam, quæ intellectiōnem in actione siue identificata, siue distincta à termino constituit, nullam intellectiōnem posse à Deo tanquam à causa adæquatè intellectu non concurrente procedere affirmant omnes. Ratio prælo adest: intellectio dependet per se ipsam ab intellectu: ergo non potest non ab illo procedere. Verumtamen posset aliquis asserere hac ratione probari

intellectiōnem, quæ semel dependet ab intellectu per se ipsam non posse non ab hoc procedere. Verumtamen non ex illa probatur possibilem non esse intellectiōnem aliam à specie distinctam, quæ per se ipsam à Deo dependeat tanquam à principio adæquato, ita ut non possit ab intellectu dependere. Sicuti actus supernaturalis per se ipsum dependet ab habitu, à quo non potest non dependere, nihilominus possibilem est actus supernaturalis, & crebro datur, procedens ab auxilio extrinseco Dei suppletis vices habitus, qui supernaturalis actus non poterit, neque diuina intercedente potentia ab habitu procedere. Contra hunc dicendi modum adducende essent rationes omnes, quibus probauimus intellectiōnem formaliter actionem importare, quæ non probant dicere quæcumque actionem: sed actionem procedentem à principio intellectu, quod per talem actionem constituitur viuens formaliter, & intelligens, quod non potest per actionem non procedentem ab illo fieri: enim per actionem ab alio principio posset hoc principium constitui in actu secundo viuens, posset etiam per qualitatem ab actione distinctam tale constitui. De habitu supernaturali longè est diuersa ratio, quia actus supernaturalis non dependet ab habitu immediatè, & per se, quia de ratione actus, ut supernaturalis, vel vitalis sit, non est hæc immediata dependentia ab habitu, sed quia per eum influxum, per quem actus dependet à principio intellectu dependet ab habitu, & cum à principio intellectu necessario dependeat immediatè, & per se, sic ab habitu eodem modo dependet, à quo immediatè dependere non indigeret, si ab illo non per eandem dependentiam, per quam dependet à principio intellectu, dependeret.

In opinione, quæ intellectiōnem constituit in qualitate producta maiori difficultate posset quæritio procedere. Negat adhuc secundum hanc sententiam intellectiōnem posse produci à Deo intellectu non concurrente P. Vasq. 1.2. disp. 9. cap. 4. Affirmant P. Suarez disp. 48. Met. sect. 2. n. 12. P. Mol. 1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. P. Hurtad. disp. 6. sect. 3. subsect. 2. P. Arriaga disp. 6. sect. 2. subsect. 4. His assentior, quia qualitas illa, siue in illa consistat ratio adæquata, siue inadæquata intellectiōnis, siue tantum sit verbum non dependet per se, & immediatè: sed media actione superaddita, ut supponimus: ergo potest dependere adæquatè à Deo media actione, quia ex parte sua nulla est repugnantia, eadem enim esset, siue produceretur à Deo adæquatè, siue à Deo, & à creatura: ex parte Dei est virtus ad omnes effectus qui non implicant: ergo ex nullo capite repugnat qualitatem illam adæquatè à Deo produci.

34 Obiicit P. Vasquez: De ratione actus vitalis est, ut per illum attendat potentia: sed non potest attendere nisi per actionem dependentem ab anima: ergo non potest produci actus vitalis nisi per actionem ab anima dependentem. Contra: vitalitas vel dicit actionem dependentem ab anima, vel non? si eam dicit, qualitas distincta ab actione neque à Deo neque ab anima producta intrinsece vitalitatem habebit: ergo ex eo quod qualitas producta à Deo vitalitatem non haberet, non repugnat ab illo produci, siquidem à quocumque principio producta intrinseca vitalitate carebit. Ex hac doctrina facile respondeo, qualitatem vitalem non posse produci à Deo, nego tamen qualitatem esse vitalem in se & intrinsece, sed tantum denominatiue ab actione vitali, quam vitalitatem concedo qualitati defecturam casu quo adæquatè à Deo procederet, quod nullum est inconueniens; si enim semel admittitur vitalitatem esse extrinsecam qualitati, in qua intellectio consistit, absque illo inconueniente admitti potest posse existeri sine vitalitate, quæ illi extrinsece, & per aliquid superadditum contingit. Si dicas vitalitatem esse intrinsecam qualitati distinctæ ab actione, inferam ego vitalitatem formaliter non dicere actionem, neque attentionem: si attentio essentialiter importat actionem, & si attentio in ipsa qualitate consistat, dicam illam qualitatem per se ipsam esse vitalem, & esse animi attentionem, & nihilominus posse produci adæquatè à Deo, quia vitalitas & attentio identificata cum qualitate formaliter non dicitur animæ actionem, sed tantum qualitatem dependentem ab anima per actionem superadditam, ac proinde capacem non dependendi ab eadem anima. Moneo tamen argumento modò facto pro P. Vasquez: & aliis similibus petitis ex vitalitate animi, probari intellectiōnem importare qualitatem cum

actione identificatam, quod requiritur, ut qualitas, in qua sita est intellectio, non possit à Deo produci: omnes enim rationes, quæ probant qualitatem non posse adæquatè à Deo produci, probant immediatè per se ipsam dependere ab anima.

35 Secundò inquiritur, an intellectio possit vniri subiecto extrinseco. Satisfaciendum est huic quæstioni eodem modo ac præcedenti: si enim intellectio dicat actionem, siue distinctam, siue identificatam cum termino, non poterit extraneo subiecto vniri: quia per se ipsam proprio vnitur. Si verò dicat qualitatem ab actione distinctam vnitam proprio subiecto per vnionem intermediam, poterit illi non vniri, sed alijs subiecto extraneo. Idem dico de qualitate distincta ab actione, seu de verbo producto per actionem intellectiuam, casu quo intellectio consistat in actione terminata ad qualitatem distinctam.

36 Obiic. Si intellectio posset vniri lapidi, sequeretur posse lapidem intelligentem constitui; consequens est falsum: ergo & antecedens. Si consequentia teneret, absurdum reducerem in sententiam, quæ constituit intellectiorem in qualitate distincta ab actione vnita subiecto per modum superadditum; ex qua consequens illud deduceretur, ex eo enim quod intellectio non vnitur per se ipsam infertur posse vniri subiecto extraneo, ac proinde omnia absurda, quæ secum traheret hæc vnio tanquam ex primo principio inferrentur per legitimas consequentias ex conclusione, quæ traditur intellectiõem vniri animæ per vnionem superadditam, & ita à posteriore huius conclusionis falsitatem ostenderem, non verò conclusionis, quæ dicimus intellectiõem posse subiecto extraneo vniri ex suppositione quod vnatur proprio per vnionem superadditam. Verumtamen ad hæc deueniri necessum non est, quia consequens nullatenus ex antecedenti deducitur, quia intelligens non est intellectio in quocumque subiecto, sed in subiecto capaci, & eadem forma potest denominare hoc subiectum intelligens, & non illud, etiam si vtrique posset vniri, sicuti eadè gratia habitualis vnita animæ illam constituit sanctam, & obiectum amicitie Dei, & vnita lapidi, vel cuiusque nature non rationali, non constitueret tale subiectum sanctum. Ad illud, quod vulgo obiicitur: non posse formam esse in subiecto, cui non præstet suum effectum formalem, & effectum formalem intellectiõis esse constituere subiectum intelligens, sæpe in similibus casibus respondi effectum formalem esse totum constitutum, quod semper resultat ex informatione vnionis ad subiectum; resultare tamen diuersa tota ex eadem forma secundum diuersitatem subiectorum, & ita diuersum totum resultat ex intellectu, & animæ intellectu & lapide & consequenter diuersus effectus formalis, qui à toto non distinguitur ex intellectu, & anima resultat hoc totum, seu hic effectus formalis intelligens, & percipiens obiectum, & ex intellectu & lapide resultat aliud totum, quod non est percipiens obiectum, neque intelligens, neque proprium habet nomen, quo illud appellare possimus.

37 Obiic. Possit intellectiõem vniri extraneo obiecto, etiam si per se ipsam vnatur proprio, ex hac vnione identificata cum intellectu tantum infertur, non posse non vniri proprio subiecto, non tamen infertur non posse vniri per aliam vnionem superadditam subiecto extraneo, ita ut per se ipsam sit vnita proprio subiecto, & per vnionem superadditam extraneo. Sæpe incidi in similem doctrinam, & illam impugnauimus, quia entitates quæ per se ipsas aliquod subiectum afficiunt, non possunt sub eadem ratione aliud eodem modo afficere, sicuti actio per se ipsam dependens ab hoc principio non potest mediâ aliâ actione ab alio dependere: neque præsentia per se ipsam respiciens hoc spatium per modum alium superadditum, aliud respicere; neque vnio extremorum per se ipsam illis affixa, potest eadem ratione alijs vniri, v. g. vnio integralis partium quantitatis, licet possit terminare vnionem ad subiectum quod informat, non potest terminare aliam vnionem integratè alijs partibus, de quibus proprijs locis disputaui.

38 Tertiò inquiritur, an possit esse cognitio reflexiua supra se ipsam? In qua re dicendum est non omnem cognitionem esse reflexiuam supra se ipsam, sed plures cognosci per alias superadditas. Conclusionem hanc manifesta experientia probat, quia non quotiescunque cognoscimus aliquod obiectum, cognoscimus illud à nobis cognosci, sed sæpe post aliquod tempus illud cognouisse adinaduertimus, ex quo infertur priorem cognitionem non cognosci

per se ipsam sed per aliam: quia si per se ipsam cognoscitur, nullo tempore, in quo existeret, posset non cognosci. Dicendum est secundò, posse dari cognitionem reflexiuam super se ipsam, ita ut sit sui ipsius cognitio, & implicet extellere quin per se ipsam cognoscatur. Probatur hæc conclusio, quia nulla apparet repugnantia in tali cognitione. Secundò quia cum dico, omnis actus intellectus est cognitio, cognitio ipsa, quæ veritatem hanc cognosco, se tenet ex parte obiecti, & supra se ipsam reflectitur: ergo sicuti datur cognitio se ipsam per reflexionem confusè cognoscens, poterit dari alia, quæ expresse se ipsam cognoscatur.

Obiicies obiectum dicit ordinem ad cognitionem, & est prius illa: ergo non potest identificari cum ipsa. Resp. non omne obiectum esse prius cognitione, neque dicere ordinem ad cognitionem, aut esse causam illius, sed tantum obiectum distinctum à cognitione, quod medijs speciebus influit in eandem cognitionem, ut patet in ente rationis, quod non est prius cognitione, quæ fit, neque illius est causa & in cognitione, quæ seipsum Deus cognoscit, quæ est cognitio sui ipsius, & non est prior se ipsa neque ad se ipsam relationem dicit.

§. VI.

De Verbo mentis.

AD perfectam notitiam nature cognitionis oportet explicasse naturam verbi, quod producit à cognoscente, de qua lætè disputat P. Hurtad. disput. a. sect. 7. & sequentibus; ego quæ ad illius notitiam necessaria sunt, breuiter exponam. Dicendum est nullam cognitionem creatam reperiri sine verbo. Hanc conclusionem rectè tradidit Hurtad. suprà §. 80. ex Patribus Molina, Vasquez, & Suarez, quam probat auctoritate Augustini & D. Thomæ, quorum testimonia videri possunt apud ipsum Hurtad. & apud P. Valsq. p. 1. disp. 38. n. 6. Ratione conclusio probatur. Omnis qualitas producta per actionem intellectuam seu diuinam ab intellectu per modum manifestantis, est verbum: sed in omni intellectu creatura reperitur hæc qualitas: ergo in omni intellectu creatura reperitur verbum. Minor constat ex iam dictis de natura intellectiõis; reliqua probatione non indigent.

Dictio est productio verbi quam dari in omni intellectu creatura cecum est, quia verbum productum est per aliquam actionem siue cum illo identificatam, siue ab illo distinctam, & quæcumque illa sit, dictio dicenda est, quia hæc nihil est quam actiua productio verbi, quæ nunquam separari possunt: nullus enim potest edere verbum sine obiectiõne, seu productione illius, quia de ratione verbi est esse productum.

Ex his infertur in nostra sententia non distinguere actionem intellectuam à qualitate ex vi illius producta verbum non distinguere à dictione, quia non distinguitur qualitas producta, in qua consistit verbum ab actione per quam producit, in qua dictio consistit. Infertur secundò, in diuinis cognitionem essentiali non esse dictionem, quia cognitio essentialis non est productio, neque terminum habet productum, aliàs Verbum, & Spiritus sanctus dicerent, & verbum producerent, quia omnia essentialia toti Trinitati sunt communia. Infertur tertiò cognitionem notionalem in Patre, quæ per connotationem ad propriam personalitatem tantum ab essentiali distinguitur, esse dictionem, quia est productio verbi. Infertur quartò secundam personam Trinitatis, seu Filium esse Verbum, quia est terminus productus per dictionem. Infertur quintò in diuinis totam rationem formalem intellectiõis includi in dictione seu productione actiua Verbi, quod Verbum non constituit Patrem, seu primam personam Trinitatis intelligentem: quapropter dici non potest Pater est sapiens sapientia genita. In nostra verò sententia in intellectu creato, dictio & verbum non distinguuntur, secus in opinione, quæ distinguit qualitatem ab actione, mediâ qua producit.

Difficultas est, quomodo requiratur verbum in cognitione creata. Affirmant plures Thomistæ requiri, ut intellectus in illo tanquam in obiecto prius cognito cognoscat obiectum, & hanc putant esse mentem Angelici Doctoris, quæ alienum esse rectè probat Hurtadus suprà. Verbum non requiri prædicto modo defendunt auctores nostre Societatis, & est communis Scholasticorum sententia: nullum do, quia plures quisque inueniunt. Conclusionem hanc experientia

experientia ipsa demonstrat, experimur enim in cognitione cuiuscumque obiecti non cognoscere verbum aliquod, seu internam mentis imaginem, in qua obiectum cognoscimus, neque tale verbum cognitum vtile esset ad obiectum externum cognoscendum, quia verbum internum nullam habet similitudinem formalem cum obiecto externo, & est longe diuersæ rationis ab illo, & imperfectius obiecto, quando obiectum est aliqua entitas perfecta, veluti totum substantiale, vel animus rationalis: ergo in illo verbo non possunt obiecta illo perfectiora quidditatiue cognosci. Clarius experientia adducta cernitur in sensationibus corporeis, in quibus eodem modo de specie expressa, ac de intellectu verbo Doctores philosophantur: visio enim corporea, non ad speciem expressam residentem in organo terminatur, neque illa vquam vidimus, neque audimus speciem expressam sensationis auditus: ergo sensationes externæ non terminantur ad species expressas productas per actionem sentiendi: ergo neque intellectio ad speciem expressam productam per actionem intelligendi, siue distinctam, siue identificatam cum actione, per quam producit. Viget in voluntatis actibus: Volitio immediate terminatur ad obiectum externum, & non ad qualitatem productam per actionem volitiuam correspondentem verbo intellectus, quæ dicitur pondus in obiectum: ergo intellectio eodem modo terminatur immediate ad obiectum. Probo antecedens, quando ego desidero pecunias Petro, vel dignitatem Ioanni conferendam, non desidero pecunias, aut dignitatem conferri termino productum in mea potentia volitiua per ipsam volitionem, sed immediate Petro & Ioanni: neque desidero Petro, & Ioanni conferri qualitatem, quam ego per volitionem produco, sed ipsas pecunias, & eandem dignitatem: ergo in his actibus neque obiectum respectus ad rem concupitam, neque ad personam cui concupiscitur, est qualitas internè producta, neque hæc est finis eius, aut finis qui horum actuum: ergo actus immediate terminatur ad obiecta externa, & non qualitatem internam. Confirmatur respectu motui formalis cuiuscumque volitionis, quod non est qualitas internæ, sed obiectum externum, ut per se patet, non enim mercator propter qualitatem internam se mari committit, nec propter hanc agricola semen terræ credit, sed propter lucrum, quod expectat. Neque in motiuo charitatis erga Deum aliter dici potest: si enim hoc non esset diuina bonitas, actus charitatis erga Deum non esset Theologicus neque immediate propter ipsum Deum: ergo eodem modo philosophandum est de actibus intellectus.

44 Paritatem modò petitam ex obiecto actuum voluntatis ad obiecta actuum intellectus vigeo ex fundamento, quo mouentur Thomistæ ad tribuendum verbo hoc officium primarij obiecti. Ideo requirunt Thomistæ verbum immediate terminare intellectionem, quia obiectum est distans, & non potest illam terminare: sed non obstante hac distantia obiectum voluntatis potest immediate terminare volitionem: ergo eadem non obstante obiectum intellectus poterit terminare immediate intellectionem. Rursus idem fundamentum euerit: cognitio, est primariò terminetur ad verbum secundariò terminatur ad obiectum medio verbo: ergo verbum debet terminari & dicere ordinem ad obiectum non medio alio verbo: ergo immediate per se ipsum: ergo cognitio medio verbo, & verbum per se ipsum terminatur ad obiectum distans: ergo ratione distantie rectè poterit cognitio terminari immediate ad idem obiectum, cur enim distantia, quæ non impedit terminationem immediatam verbi, & mediatam cognitionis, impediret terminationem immediatam cognitionis? Neque solutio ne indiget ratio ista à Thomistis pro sua sententia adducta, quia terminare præcisè secluso influxu actiuo ex parte obiecti nihil est illi intrinsicum, neque dicit causalitatem aliquam, adhuc extrinsecam ab illo procedentem; sed tantum est extrinseca denominatio, quæ potest competere obiecto absenti, imò & non existenti, ut dicebam Contr. 4. Punct. 4. ubi probaui posse dari sensationem externam circa obiectum absens, & non existens, & Thomistæ concedunt relationes prædicamentales respectantes terminos loco distantes, & transcendentales ad terminos purè possibiles, & non existentes.

45 Obiic. Thomistæ. Cognitio variatur inuariato obiecto: ergo quia variatur verbum, in quo obiectum cognoscitur. Hoc argumentum refutetur quæ Aristaga: Verbum variatur, inuariato obiecto: ergo quia variatur aliud verbum,

Necessariò dicere debes variari verbum inuariato obiecto ratione principij, vel modi producendi: dic ergo eadem ratione inuariato obiecto variari cognitionem, & verbum, quod nos constituimus nullo modo terminans cognitionem, quia variatur principium, vel modus producendi cognitionem, & verbum se tenent ex parte actus, nullo verbo se ex parte obiecti tenente.

Obiic. insuper: quando quis diu vidit Solem, postea clausis oculis videt lucem: ergo ex eo quod verbum ibi permansit. Hoc argumentum eiusdem rationis est cum aliis pro hac sententia adductis, illud explicio. Quando clausis oculis videtur lux, ibi permansit verbum cum speciebus, vel sine illis: si sine speciebus, eodem modo visio sine speciebus poterit dari cum illis; ergo species illæ, quæ deseruiunt ad productionem verbi, deseruire poterunt ad productionem visionis. Secundò etiam ibi permanset verbum, datur visio non solum verbi, sed lucis, ut intendit obiectio: ergo admissio hoc verbo, quod intendunt Thomistæ, remanet integra difficultas, quomodo sine speciebus lucis possit hæc videri, quia etsi in verbo videatur lux, non videtur per species verbi, sed per species sui. Ex his infero, hanc obiectionem ad rem non esse: tamen opportunè in alia materia obiciatur, respondendum est, tunc non verè lucem videri, sed vehemènti imaginatione falli intellectum indicantem tunc lucem videri.

PUNCTVM II.

De apprehensione, iudicio, atque discursu.

PRImus actus intellectus apprehensio dicitur, quo obiectum sine affirmatione, aut negatione tangit intellectus, illudque tantum percipere, quod idem est ac apprehendere, dicitur; & hic actus, seu hæc apprehensio prima intellectus operatio appellatur. Hæc apprehensio duplex est, quædam simplex, alia composita: apprehensio, quæ obiectum percipitur absque vlla conuenientia, aut comparatione, apprehensio simplex dicitur, illa verò quæ obiectum cum aliqua conuenientia, & comparatione attingit, composita appellatur. Negant nonnulli dari hanc compositam apprehensionem, sed immeritò, quia quædo audio propositionem aliquam proferri ab alio, & illius obiecto assensum non tribuo, neque possum dissentire, sed suspensio iudicio hæreo, tunc totam compositionem, & extremorum conuenientiam apprehendo, & nihil iudico: ergo circa obiectum, quo alius iudicat, ego habeo apprehensionem: ergo apprehensio, & iudicium non semper differunt ex parte obiecti, sed tantum ex modo tendendi in illud, & apprehensio attingit eandem conuenientiam, in quam fertur iudicium. Addo cognitionem, quæ apprehendo hominem, & cognitionem, quæ iudico hominem esse animal rationale tantum differre ex parte actus, non ex parte obiecti primarij, quia homo, & animal rationale ex parte obiecti non distinguuntur, neque conuenientia inter hæc extrema ab ipsis ex parte obiecti differt. Diuerso tamen modo differt cognitio, quæ dico: Homo est animal rationale, à cognitione, quæ apprehendo tantum hominem, ac differt à cognitione quæ apprehendo totum hoc complexum: Homo est animal rationale, quia etsi ab utraque differat tantum ex parte actus, ut modo dicebam, tamen apprehensio illa, quæ fertur in hoc complexum: Homo est animal rationale, absque iudicio, affirmatione, aut negatione ex parte actus conuenientiam attingit, licet non affirmatiue, sed tantum dubitatiue, seu purè apprehensiuè: alia verò apprehensio, quæ tantum hunc terminum simplicem homo tangit ex parte actus non fertur in aliquam obiecti conuenientiam.

Iudicium definitur: *Affirmatio, vel negatio*. Alio modo absque vlla disunctione *Vnius de alio interna enuntiatio*, seu: *cognitio, quæ sententia fertur de aliquo obiecto*, quæ definitiones apprimè naturam iudicij explicant, illudque ab apprehensione secernunt. Est difficultas an in iudicio reperiarur vnus simplex actus, quo totum obiectum, extrema videlicet, & identitas inter illa cognoscantur; an verò reperiantur in illo tres cognitiones, duæ ad duo extrema, & alia ad illorum identitatem, seu connexionem terminatæ. Procedit eadem quæstio de apprehensione complexa, quæ eadem ratione resoluenda est.

P. Vasquez prima parte, disputatione ducentesima vigesima tertia, capite tertio: refert opinionem quorundam asserentium